

Коваленко-Кобилянська І. Г.

кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник
лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання,
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ В ПЕРІОД ГЕРОНТОГЕНЕЗУ

Проблема дослідження специфічних психологічних особливостей в період геронтогенезу є актуальною у зв'язку з прогресивним збільшенням у соціумі частки людей постпенсійного віку та браком науково обгрунтованої інформації щодо найбільш тривалого з усіх періодів онтогенезу. Проблеми, які супроводжують період старості і старіння потребують мультидисциплінарного підходу для їх вирішення. Створено наукові напрями, які дають можливість вести професійну дискусію з цієї проблематики. У психологічному контексті вирішення проблеми важливим є визначення специфічних для пізнього віку психологічних особливостей та ступінь їх впливу на інтелектуальний розвиток.

На базі пансіонату для ветеранів праці та відділень денного перебування територіальних центрів соціального обслуговування пенсіонерів співробітниками лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України проведено дослідження, в якому взяли участь 257 людей віком від 56 до 97 років, різного соціального статусу, освіти і сімейного стану. 58% досліджуваних – жінки, 42% – чоловіки. За результатами експериментального дослідження проаналізовано проблему специфічних психологічних особливостей людини в період геронтогенезу. Під час експериментальної роботи ми проаналізували основні стереотипи щодо специфічних психологічних особливостей старості і старіння.

Визначено: зниження ініціативи в старості можна пояснити тим, що тенденція обміну досвідом між поколіннями дедалі менш актуальна у зв'язку зі значним збільшенням інноваційних темпів у всіх сферах життя суспільства. Важливим чинником є усвідомлення людиною завершення життєвого циклу. Генетично детермінована причина не може бути вирішена емоційно безболісно для людини, але завдяки позитивному впливу соціуму може бути деякою мірою пом'якшено сприймання гостроти останньої для старої людини екзистенційної проблеми. Доведено, що незважаючи на індивідуальний характер психологічних змін людини в період старості і старіння, у цілому вони є відповіддю на соціальну депривацію і неможливість особистісної реалізації людини похилого віку з користю для суспільства, що ілюструє втрату сенсу існування.

За результатами дослідження розроблено програму інтелектуальної підтримки людини у період геронтогенезу та впроваджено її в роботу соціальних установ. Експериментально доведена можливість людині продовжити в період геронтогенезу інтелектуально активне, соціально орієнтоване життя. Результати нашого дослідження доводять, що багато з описаних психологічних проблем старості не є беззаперечними або апріорними, а є похідними соціальних проблем. Важливість оптимізації психологічного стану людей в період геронтогенезу полягає і в тому, що позитивні патерни старіння дозволять людям молодого і середнього віку не розглядати майбутній

для них завершальний період життя як депресивний. Вирішення цих проблем є актуальним для подальших досліджень з метою побудови суспільства оптимального співіснування для представників усіх періодів онтогенезу.

Незважаючи на спроби соціуму змінити своє ставлення до представників пізнього віку, в реальності вони мають декоративний характер і ексклюзія людей похилого віку в суспільстві є звичним явищем. В той же час турбота про соціально адаптований патерн старіння є індикатором соціальної зрілості людини, демонструє її систему цінностей.